

KRAJSKÁ HYGIENICKÁ STANICE

STŘEDOČESKÉHO KRAJE SE SÍDLEM V PRAZE

Zpráva o zdraví obyvatel Středočeského kraje

2013 -2021

Nemoci z povolání

1.1. Nemoci z povolání

Při výkonu práce je člověk vystaven působení různých faktorů pracovních podmínek, které mohou mít negativní dopad na jeho zdraví. Tento nepříznivý vliv se může projevit onemocněním v souvislosti s pracovní činností člověka – vznikem profesionálního onemocnění. Za profesionální poškození zdraví jsou považovány nemoci z povolání (dále také jen „NzP“), ohrožení nemocí z povolání a profesionální otravy.

Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů, definuje NzP jako nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu NzP, který je přílohou citovaného nařízení vlády. Při ohrožení nemocí z povolání není dosaženo takového stupně poškození zdravotního stavu, ale další setrvání ve výkonu práce za stejných podmínek by vedlo ke vzniku nemoci z povolání.

Vzhledem k tomu, že ohrožení nemocí z povolání představuje pouhý zlomek z celkového počtu profesionálních onemocnění, dále se budeme zabývat pouze hlášenými případy nemocí z povolání.

NzP jsou v Seznamu NzP zařazeny do kapitol a položek dle faktorů působících onemocnění:

- kapitola I – nemoci z povolání způsobené chemickými látkami
- kapitola II – nemoci z povolání způsobené fyzikálními faktory (ionizující záření, hluk, vibrace, přetěžování)
- kapitola III – nemoci z povolání týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice
- kapitola IV – nemoci z povolání kožní
- kapitola V – nemoci z povolání přenosné a parazitární
- kapitola VI – nemoci z povolání způsobené ostatními faktory a činiteli (např. nemoci hlasivek)

Postup při posuzování, uznávání a hlášení NzP stanoví právní předpis – vyhláška č. 104/2012 Sb., o stanovení bližších požadavků na postup při posuzování a uznávání nemocí z povolání a okruh osob, kterým se předává lékařský posudek o nemoci z povolání, podmínky, za nichž nemoc nelze nadále uznat za nemoc z povolání a náležitosti lékařského posudku (vyhláška o posuzování nemocí z povolání).

Pro uznání NzP musí být nejprve splněna „klinická kritéria“, tzn. že musí být prokázána diagnóza onemocnění, které musí být uvedeno v Seznamu NzP, a zároveň musí být dosaženo klinického stupně závažnosti, který je jako NzP uznávaný. Nemoci z povolání posuzují, uznávají a vývoj zdravotního stavu osoby s uznanou NzP sledují poskytovatelé v oboru pracovní lékařství, kteří získali povolení MZ ČR k uznávání NzP (dále jen „Středisko NzP“).

Dále jsou posuzována „hygienická kritéria“, což provádějí na základě požadavku hlásícího střediska pracovníci odboru hygieny práce místně příslušných krajských hygienických stanic („KHS“), tzn. při ověřování podmínek vzniku onemocnění pro účely posouzení NzP prokazují, že zaměstnanec pracoval v době rozhodné pro vznik onemocnění za podmínek, za kterých NzP mohla vzniknout.

Pokud jsou u posuzovaného onemocnění splněna klinická i hygienická kritéria, vydává příslušné Středisko NzP lékařský posudek o uznání nebo neuznání nemoci z povolání.

KHS Středočeského kraje provádí každoročně zpracování statistických dat o počtu šetřených a uznaných nemocech z povolání ve Středočeském kraji. Vychází při tom z údajů uvedených v Národním registru nemocí z povolání („NRNP“), který je součástí zdravotnických registrů Ministerstva zdravotnictví ČR.

Z uvedených dat vyplývá, že v rámci **Středočeského kraje** se výskyt profesionálních onemocnění podobně jako v celé ČR **od roku 2008 do roku 2014 pohyboval kolem 30 případů na 100 tisíc nemocensky pojištěných osob**. Poté počet uznaných NzP ve Středočeském kraji poklesl cca na polovinu, a to až do roku 2021, kdy v souvislosti s pandemií covid-19 došlo opět k nárůstu počtu hlášených NzP.

Ve Středočeském kraji převažovaly až do roku 2014 nemoci z povolání týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice (kap. III Seznamu NzP), na 2. místě to byly NzP způsobené fyzikálními faktory (kap. II). Vysoký počet nemocí dle kap. III byl způsoben hlášenými NzP u pracovníků hornických profesí s expozicí černouhelnému prachu (černouhelné doly na Kladensku), nejčastějšími nemocemi byly silikóza a uhlokopská pneumokonióza. S uzavřením dolů výrazně poklesl počet těchto onemocnění. Za vysokým počtem uznaných nemocí stál i precizní a aktivní přístup příslušného Střediska NzP, které však v roce 2014 ukončilo činnost. Další významnou položkou byla onemocnění způsobená prachem azbestu. Klesající trend těchto onemocnění byl ovlivněn zákazem používání azbestu, kdy v roce 1984 byl vydán částečný zákaz a v roce 1999 úplný zákaz zpracování azbestu. Pro nemoci způsobené azbestovým prachem je však typické, že vznikají až po velmi dlouhé latenci od expozice, zpravidla za více než 20 – 30 let, proto lze očekávat, že v následujících letech může dojít k nárůstu počtu těchto onemocnění.

Po roce 2014 dominovaly ve Středočeském kraji onemocnění podle kap. II, stejně jako v celé ČR. U NzP způsobených fyzikálními faktory (kap. II) převažují zejména nemoci z dlouhodobého, nadměrného a jednostranného přetěžování horních končetin a nemoci vznikající při práci s vibrujícími nástroji. Nemoci z přetěžování horních končetin se v dřívějších letech vyskytovaly zejména u hornických profesí, u sklářů, lesních dělníků, ošetřovatelů skotu. V posledních letech se však tyto nemoci vyskytují převážně u montážních dělníků ve výrobě motorových vozidel, v kovovýrobě, v dopravě a skladování a u pracovníků v ostatním zpracovatelském průmyslu. Nemoci z vibrací postihovaly převážně pracovníky v hornictví a energetice, kovoprůmyslu, lesním hospodářství a dřevoprůmyslu. V posledních letech zaznamenáváme minimální výskyt vzniku profesionálního poškození sluchu z hluku, zřejmě zejména z důvodu rušení hlučných provozů, změn technologií, včasného vyřazování pracovníků z rizika hluku, a téměř se nevyskytují profesionální otravy (onemocnění z chemických látek – kap. I). Nemoci z povolání uvedené v kapitole V – NzP přenosné a parazitární převažují u pracovníků zdravotní a sociální péče, do roku 2020 se jednalo převážně o infekce svrabem.

V ČR proběhlo v roce 2020 a v roce 2021 několik vln pandemie onemocnění covid-19, v té souvislosti došlo v celé republice i ve Středočeském kraji k výraznému nárůstu počtu šetření NzP. Ve Středočeském kraji se to významně projevilo v roce 2021, kdy došlo ke zvýšení počtu uznaných NzP,

kteří se týkaly profesionálního onemocnění covid-19 zejména u pracovníků ve zdravotnictví a sociální péči.

Tabulka č. 1: Nemoci z povolání ve Středočeském kraji za období 2013-2021

Rok	Muži	Ženy	Celkem	Kapitola Seznamu NzP				
				I.	II.	III.	IV	V
2013	89	38	127	2	60	57	6	2
2014	77	38	115	4	47	43	8	13
2015	51	18	69	1	37	23	4	4
2016	36	23	59	1	24	12	14	8
2017	30	30	60	0	39	10	6	5
2018	60	26	86	0	51	26	5	0
2019	39	26	65	0	40	16	7	2
2020	43	23	66	0	45	16	1	4
2021	55	75	130	0	31	9	5	85
Celkem	480	297	777	8	374	212	56	123

Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice

(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

Tabulka č. 2: Nemoci z povolání v České republice za období 2013-2021

Rok	Kapitola Seznamu NzP						Počet osob
	I.	II.	III.	IV	V	VI	
2013	9	461	216	160	137	0	876
2014	9	520	273	179	230	3	1065
2015	6	547	214	149	117	2	911
2016	6	665	184	181	205	1	1051
2017	7	767	155	177	171	1	1117
2018	9	695	199	166	153	0	1034
2019	6	527	172	168	193	1	951
2020	5	480	125	131	294	0	952
2021	2	349	84	80	5473	3	5890
celkem	59	5011	1622	1391	6973	11	13847

Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice

(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

Kapitola I. - NzP způsobené chemickými látkami

Kapitola II. - NzP způsobené fyzikálními faktory

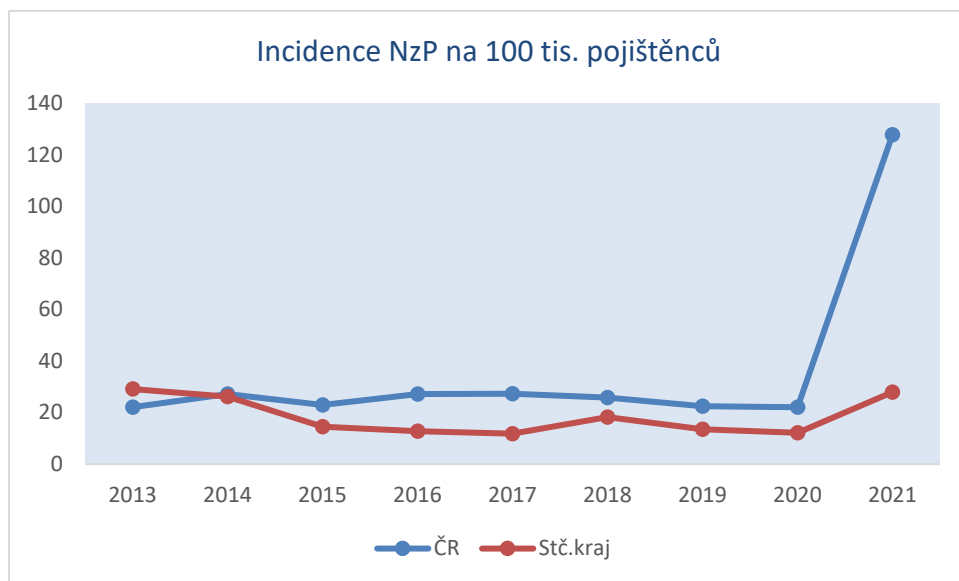
Kapitola III. - NzP týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřížnice

Kapitola IV. - NzP kožní

Kapitola V. - NzP přenosné a parazitární

Kapitola VI. - NzP způsobené ostatními faktory a činiteli

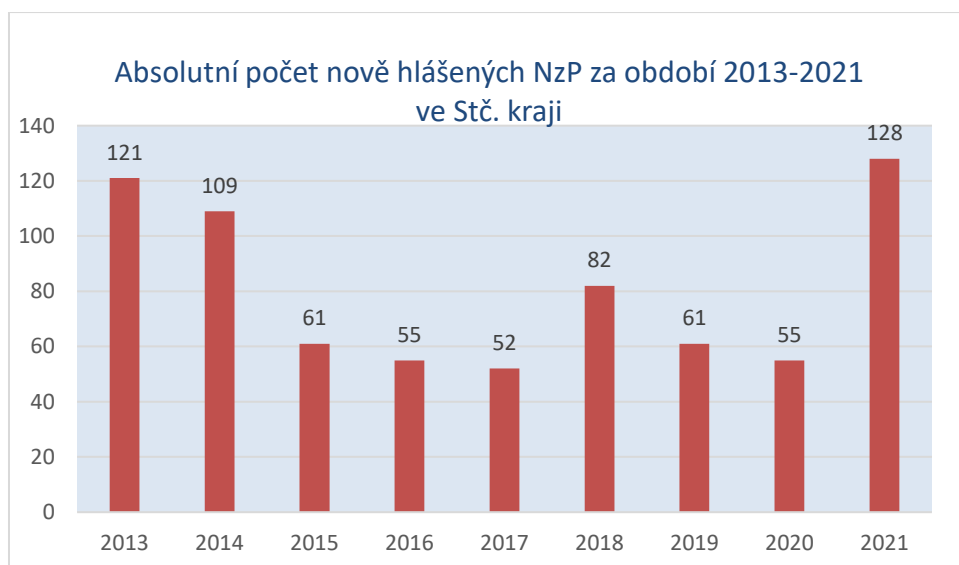
Graf č. 1: Incidence hlášených případů NzP na 100 tis. Pojištěnců – ve srovnání STČ. Kraj a ČR v letech 2013-2021

Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice

(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

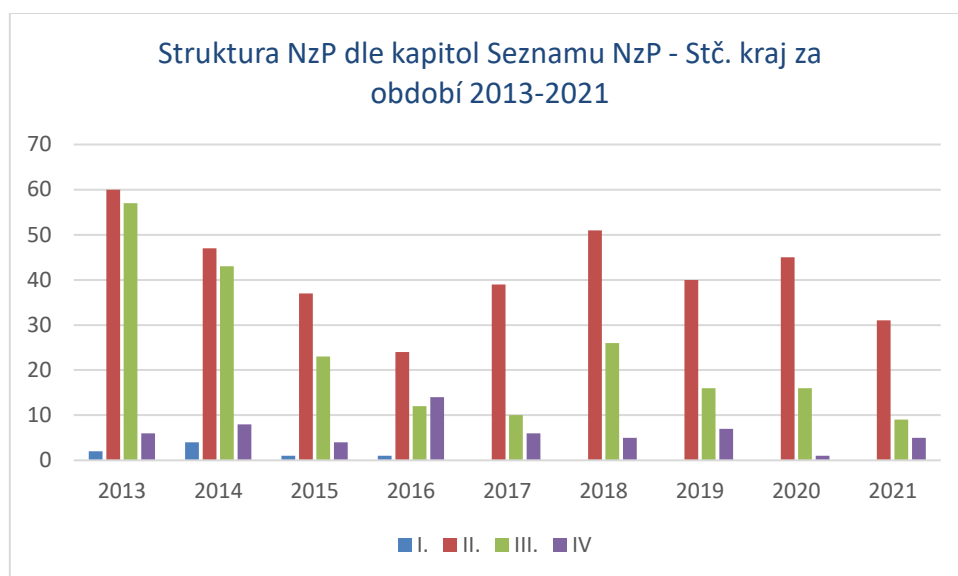
Graf č. 2: Absolutní počet nově hlášených případů NzP ve Stč. kraji v letech 2013-2021

Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice

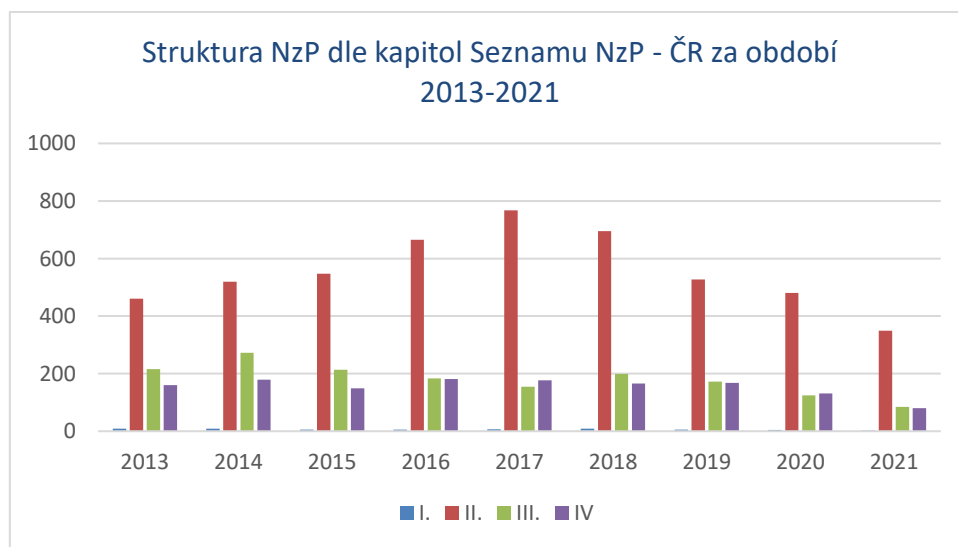
(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

Graf č. 3: Struktura NzP dle kapitol Seznamu NzP ve Stč. Kraji za roky 2013-2021 (kromě kapitoly V.)

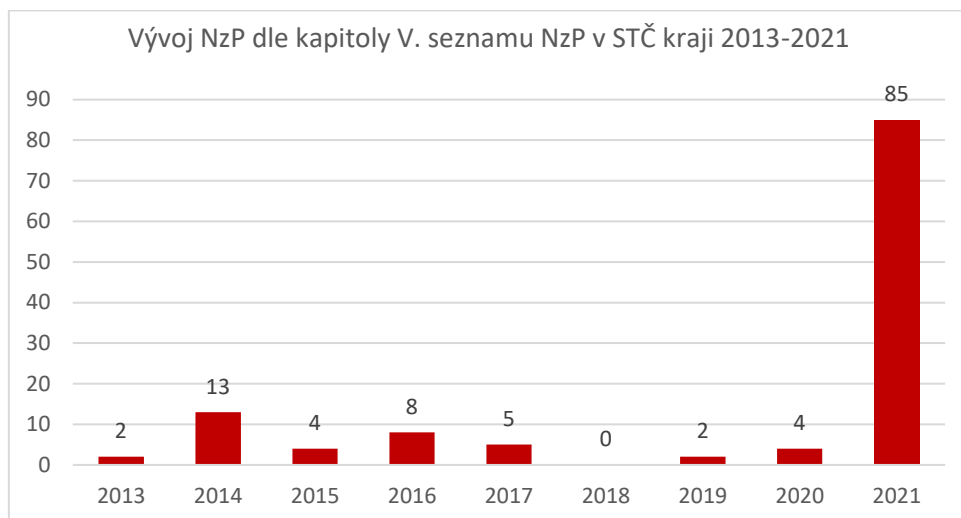
Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice
(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

Graf č. 4: Struktura NzP dle kapitol Seznamu NzP v ČR za roky 2013-2021 (kromě kapitoly V.)

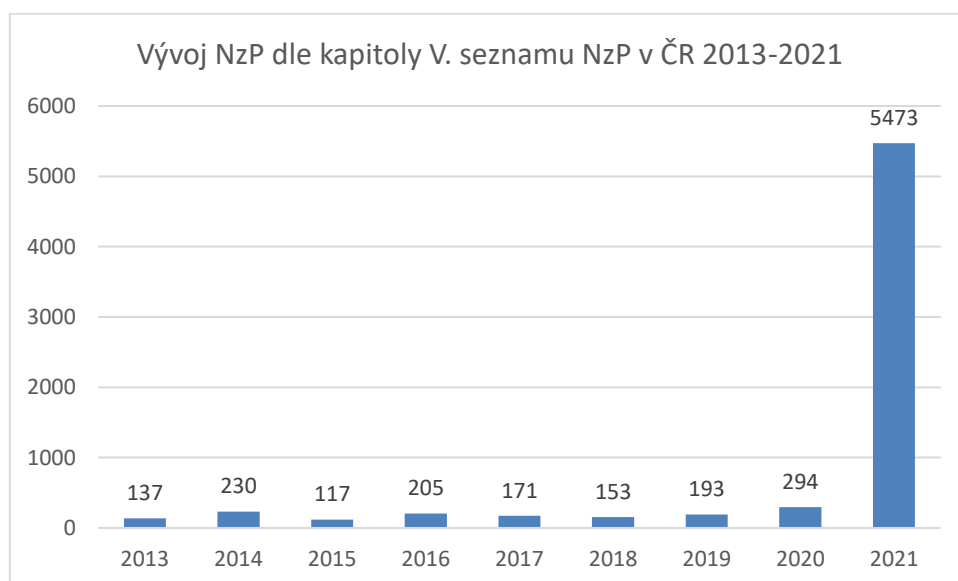
Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice
(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

Graf č. 5: Vývoj počtu NzP dle kapitoly V. Seznamu NzP ve Středočeském kraji ČR za roky 2013-2021 – nárůst způsobený onemocněním Covid-19

Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice
(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)

Graf č. 6: Vývoj počtu NzP dle kapitoly V. Seznamu NzP v ČR za roky 2013-2021 – nárůst způsobený onemocněním Covid-19

Zdroj dat – Nemoci z povolání v České republice
(on-line pokračující zdroj, ISSN 1804-5960, vydává Státní zdravotní ústav)